

Barna Péter

Tizenöt novella férfiakról és nőkről

P. Szabó Mária novellagyűjteményéről Meceki Hargita szobrászművész az alábbi módon vélekedik a kötet hátsó borítóján: „*Érdekes számomra ez a könyv, tele van érzellemmel, megdöbbentő és fordulatos történetekkel, szomorú és felemelő emberi sorsokkal, megható vallomásokkal.*” Az ajánlás rátapintott a lényegre, megmutatja a mű előnyeit.

A kötet tizenöt novellát tartalmaz, és a témamegjelölő cím tökéletesen kifejezi a lényegét, hiszen majd' minden novella szövegképző motívuma a „*Szelelem és Bűn*”. Az elbeszéléseken belül strukturális szempontból két nagyobb kategória különíthető el: egyes szám harmadik személyű narrátor által elmesélt novellák, másrészt szokványos történettel, cselekménnyel nem rendelkező, egyes szám első személyű, homodiegetikus narrációjú elbeszélések. Az utóbbiak közé tartoznak: *Ha te lennél* (elképzelt, eszményi szerelem álomszerű képzete), *A zongora bosszúja* (főszereplője egy szatirikusan gúnyolódó, fellázadt zongora), *Utolért a szerelem* (önmagával párbeszédet folytató elbeszélő elmélkedése az ideális szerelemről), *Szeretkezés* (egy férfi szerepvállalása a szexuális aktus közben). E novellákat az elmélkedő monologizálás kapcsolja össze, a kötet többi novellájához képest vizsgálva pedig a hasonlóság a szerelmi téma ismétlődésében lelhető fel. Ha ebben a kategóriában is kuriózumot kellene keresnem, példaként *A zongora bosszúját* választanám, amely az

abszurditás magasságába emelkedik. E novellák mindenképpen hasznára válnak a kötetnek: színesítik, rendkívülivé teszik annak készletárát és a szokatlan, az újszerű varázsával élnek, ellensúlyozva a másik típusba tartozó történetek némiképp sablonos jellegét.

A külső, heterodiegetikus elbeszélőt szerepeltető novellák monotonitása alatt elősorban a cselekménybeli, szereplőbeli egyhangúságot értem. Bár az elkülönülő írásokban más-más karakterek jelennek meg, azok érzelmi hátterei, problémái, gondoljai egy töről fakadnak. E novellákat színes gyöngyökből álló karkötőhöz tudnám hasonlítani, amelynek változatossága kimerül a gyöngyök színeinek sokféleségében, alapvető struktúrája azonban kötött. Alkoholizmus, öngyilkosság, szerelmi perpatvarok, megélhetésbeli nehézségek, magányos, számkivetett emberek, gyilkosság, deviancia, örültség, hűtlenség figyelhető meg a történetek alapvető szervező egységeként, amelyek látszólag heterogén témák, előfordulásuk gyakorisága azonban mégis kikezdheti a könyv élvezetőségét.

Természetesen ez az ismétlődéses jelleg nem válik minden esetben a novellák hátrányává, hiszen például egy tudatosan szerepeltetett állandó karakter kifejezetten regénybeli attribútumokat kölcsönöz bizonyos elbeszéléseknek, újabb interpretációs lehetőségeket vonultatva fel. Jó példa erre Jenei Bálint alakja, aki az or-

szág legjobb szimatú nyomozójaként (valamint civilben gyakorló költőként és színműíróként) három novellán (*Az ékszerész halála*; *Dráma a Nemzeti Színházban*; *Anyám, a kurva*) belül is előfordul. Hasonló szereplő Staller Zita, aki *Az ékszerész halála*, illetve *A szingli* című novellák egyik meghatározó alakja. Érdekesek a kötetben megjelenő feminin jelenségek: kiégett családanya; csábító szerető; zavart elmeállapotú, idősebb nőszemély; gyermekét szeretetével megfojtó és korlátozó szülő; rohamosan közeledő nyugdíjas éveit fiatal szeretővel kompenzáló hölgy; magára hagyott, Parkinson-kóros öreg néni; „femme fatale”; leszbikus, maszkulin típusú nő; önmagát elhanyagoló családanya; naiv, fiatal szerelmes lány; kiégett szingli; prostituált édesanya. E kategóriák variálódhatnak és ismétlődnek az egyes művekben, kijelölve P. Szabó Mária fő érdeklődési körének irányvonalát. A bonyodalom kiváltó oka ugyan többféle, apropója mindig a szerelem vagy annak hiánya (*Földi szerelem*; *Fülledt erotika*), az érzelmek elfojtása (*Az ékszerész halála*), a szeretett hozzátartozó elvesztése (*Három koporsó*), a féltékenység (*Dráma a Nemzeti Színházban*), a szerelmi éhség kielégítetlensége (*A szingli*) körül forog. Többek között olyan témák is felszínre kerülnek, mint a homoszexualitás (*Az ékszerész halála*) vagy a szexuális aberráció (*Az aberrált*).

Az érzelmi defektusok minden hagyományos cselekménnyel rendelkező novella szereplőinél fellelhetők, legyenek azok fiatal lányok, szinglik, öreg asszonyok, nyomozók vagy ékszerészek. Persze gondolhatjuk, hogy az író hatványozottan érdekli egy bizonyos érzelmi magatartás, mégis úgy vélem, az egyhangúságot erősítik azok a minden novellában jelentkező motivációs erők, amelyek az érzelmek elfojtásából adódnak és rombolnak szét családokat, szakítanak szét

szerelmeket. Akár családon belül, akár egyénileg vizsgáljuk a történeteket, az elfojtás mindig kiemelkedő szerepet kap. A harmonikusnak látszó, kiegyensúlyozott család látszatát keltő Szitás família (*Az ékszerész halála*) például pillanatok alatt széthullik, amikor a fiú elfojtott kiszakadási vágya a felszínre tör. S mivel még számos novella alapját adja az elfojtás, az olvasó jogosan érezheti a kötet vége felé kissé agyonbrázolt motívumnak ezt a lelki folyamatot.

A műfajilag a novellák többsége csak egyes kategóriákba sorolható be, *Az ékszerész halála* és *A dráma a Nemzeti Színházban* című művek azonban teljes biztonsággal utalhatóak a krimi műfajához. Brutális gyilkosságok, szerelem, több szálon futó cselekmény, nyomozás, ármány, meghökkentő fordulatok, valamint a felszabadító végkifejlet: a gyilkos leleplezése jellemző az iménti művekre. Véleményem szerint e két elbeszélés a legösszetettebb, legmarkánsabb karaktereket felvonultató, legizgalmasabb mű a kötetben. *Az ékszerész halála* idő- és térszerkesztését tekintve is bravúros. Az egymástól számmal elválasztott fejezeteket a narrátor szétszórja azzal a technikával, hogy minden rész eltérő személyeket, eltérő idősíkokban és térszerkezetben jelenít meg. A mű végére az idő- és térbeliség, valamint a szereplők találkoznak, aminek következtében a cselekmény megoldódik és lezárul.

A novelláktól nem idegen a néhol gyomorforgató, ugyanakkor szárnyaló fantáziával megalkotott kegyetlen brutalitás. Írói eszközként ennek megteremtésére a naturalizmus részletessége szolgál, segítve azt az olvasói tevékenységet, amikor a befogadó – ha fintorgással is – a cselekmény teljes értékű szereplőjévé válik. A feminin jelenségek attribútumául a gyengéd vagy éppenséggel tüzes, erotikus érzések előszeretettel társulnak. Számomra a leg-

meghökkenőbb újítás a „végtermékek” iránt mutatott érdeklődés volt, bár ez a sajátosság „csak” a brutalitás velejárójaként jelenik meg. A brutalitás, a testiség, az erotika és az emberi test végtermékeinek szerepe furcsa szimbiózisban, egymást kiegészítve és körbefogva is jelen van egyes szövegekben, középpontba állítva ezzel a testet, annak minden vágyát, betegségét, érdekességét, furcsaságát. A test jó nyersanyag a történetek cselekményeinek formálásakor, P. Szabó Mária pedig kísérleti terepként használja arra, hogy bemutassa rajta a lélek kicsapongásainak következményeit.

Nem mehetek el szó nélkül a kötetben sajnos elég gyakran előforduló, súlyos helyesírási hibák mellett, mint a „Szeptember 5.-én”; „nagyvalószínűséggel”; „mind két”; vagy a debreceni „Nagy erdő” helytelen írása. E szerzői (vagy kiadói szerkesztői) baklövések csökkentik a szövegek színvonalát, élvezhetőségét. A szavak mellett

néhol a mondatok is aggályosak: „Semmi nem maradt már belőlem, csak egy ragacsos massa, ami lassan átvette helyét a lényemnek.” (*Az ékszerész halála*). Előfordulnak kevésbé súlyos, mégis bántó cselekménybeli következetlenségek. Kérdés például, hogy egy színházi gyilkosságot hogyan sikerül a színészek előtt titokban tartani úgy, hogy az egész épületet újságírók kíváncsi serege lepi el (*Dráma a Nemzeti Színházban*). Rejtély marad az is, hogy egy olyan gyilkos, aki minden áldozatával egy szempillantás alatt végez, miért beszélget addig az utolsó jelölttel, amíg a nyomozó megérkezik. Bár ebben az esetben nyilvánvaló a leleplezés írói szándéka, úgy érzem, a késleltetés módszere nem a legszerencsésebb. Alapjában véve azonban értékes kötetről van szó, amelyben az említett hiányosságok ellenére élvezhető, izgalmas novellák kaptak helyet. Az írásokat esztétikus grafikák kísérik, ezzel is élményt nyújtva az olvasónak.

(P. Szabó Mária: *Szerelem és Bűn, Gigapolisz Kiadó, Budapest, 2008*)